

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Ακολουθώντας τη παραπάνω σημείωση του Ιωάννη Φιλήμωνα ως σημείο αναφοράς, θα συνεχίσουμε, αξίζοντας να κάνουμε μία σύντομη ιστορική αναδρομή στη σπουδαιότητα του θρακικού φύλου. Φτάνοντας στην περίοδο της Οθωμανοκρατίας θα σταθούμε σε μερικά σημεία της επαρχιακής οθωμανικής διοίκησης, κλείνοντας την αναφορά μας στο τοπικό αποτύπωμα στην περιοχή μας, στην κοντινή μας Γενισέα.

Ιστορικό-γεωγραφικά είναι η Θράκη μια περιοχή των Βαλκανίων στη νοτιοανατολική Ευρώπη. Τα ιστορικά όρια της ποικίλουν. Η αρχαία Θράκη συμπεριελάμβανε τη σημερινή Βουλγαρία, την ευρωπαϊκή Τουρκία, τη βορειοανατολική Ελλάδα και τμήματα της ανατολικής Σερβίας και της Βόρειας Μακεδονίας. Τα όριά της ήταν μεταξύ του ποταμού Δούναβη στο Βορρά και του Αιγαίου στο νότο, στην ανατολή η Μαύρη Θάλασσα και η Προποντίδα (θάλασσα του Μαρμαρά) και στη δύση οι ποταμοί Αξιός και Μοράβας. Η ρωμαϊκή επαρχία της Θράκης ήταν κάπως μικρότερη, έχοντας τα ίδια ανατολικά και νότια θαλάσσια όρια, και σύνορα στο Βορρά ως το όρος Αίμος. Η ρωμαϊκή επαρχία επεκτείνονταν στα δυτικά μέχρι τον ποταμό Νέστο.

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΦΥΛΟΥ

Στην ελληνική μυθολογία έχουμε τις ακόλουθες εκδοχές για το όνομα «Θραξ». Λέγεται ότι ένας προπάτορας που λεγόταν Θραξ, ήταν γιος του θεού του πολέμου Άρη, ο οποίος φέρεται να διέμενε στη Θράκη. Μια άλλη εκδοχή για το ίδιο όνομα βρίσκεται στο έργο του τραγικού ποιητή Ευριπίδη (έργο του: «Των Θρακών οι χρυσές ασπίδες», ότι το όνομα του Άρη ήταν Θραξ, ο οποίος ήταν ο προστάτης των Θρακών και του οποίου η χρυσή ασπίδα φυλασσόταν στο ναό του στη Βιστωνίδα της Θράκης. Τέλος, η Θράκη ήταν κόρη του Ωκεανού και της Παρθενόπης, αδελφή της Ευρώπης.

Στις αρχαίες ελληνικές πηγές διασώθηκαν ονόματα πολλών θρακικών φυλών. Μεταξύ του Έβρου και του Νέστου ποταμού κατοικούσαν οι Κίκονες, οι Βίστονες και οι Σαππαιοί. Στην Ιλιάδα του Ομήρου εμφανίζονται οι Θράκες ως σύμμαχοι των Τρώων. Στην Οδύσσεια γίνεται λόγος για τους Κίκονες και την πόλη τους Ίσμαρο (σήμερα ταυτίζεται με την οχυρή ακρόπολη του Αγίου Γεωργίου στην περιοχή της Μαρώνειας), όπου ο Οδυσσεύς συνάντησε τον Μάρωνα, τον ιερέα του Απόλλωνα.

Στην αρχαϊκή εποχή κατά τον ελληνικό αποικισμό ιδρύθηκαν τα Άβδηρα, η Μαρώνεια, η Μεσημβρία, όπως μαρτυρούν τα αρχαιολογικά ευρήματα. Η περιοχή της Θράκης πρόσφερε στους αποίκους άφθονες πηγές πλούτου, όπως πολύτιμα μέταλλα, πλούσια ξυλεία για ναυπηγήσεις και οικοδομές, εύφορες εκτάσεις,

απέραντους βοσκότοπους, πλούσια πανίδα και πλούσια αλιεύματα. Οι αποικίες αναπτύχθηκαν γρήγορα σε μεγάλες πόλεις με εκτεταμένη ενδοχώρα. Ανέπτυξαν τη γεωργία, το εμπόριο, την ναυσιπλοΐα και την αλιεία. Τα νομίσματά τους είχαν μεγάλη κυκλοφορία στον ελλαδικό χώρο, αλλά και στην Αίγυπτο και τη Μεσοποταμία. Άμεση επίπτωση της οικονομικής ακμής ήταν και η ανάπτυξη των τεχνών και του πολιτισμού.

Οι εκστρατείες των Περσών (Δαρείου και Ξέρξη) είχαν ως αποτέλεσμα την υποδούλωση των θρακικών φυλών και των ελληνικών πόλεων της περιοχής. Μετά την αποτυχία των Περσών ιδρύθηκε το βασίλειο των Οδρυσσών (480-460 π.Χ.) από τον βασιλιά Τήρη. Οι επόμενοι βασιλείς Σιτάλκης και Σεύθης αναδείχθηκαν σε ισχυρούς ηγεμόνες. Υπέταξαν πολλά θρακικά φύλα, οργάνωσαν αξιόλογο στρατό και δημιούργησαν ένα μεγάλο κράτος, το οποίο εκτεινόταν από τον Στρυμόνα ως τον Εύξεινο Πόντο και από το Αιγαίο ως το Δούναβη. Την κλασική εποχή ανέπτυξαν πολιτικές κι εμπορικές σχέσεις με την Αθήνα και αργότερα με τους Μακεδόνες βασιλείς.

Τον 4ο π.Χ. αιώνα, ύστερα από επανειλημμένες εκστρατείες, η Θράκη κατακτήθηκε από τον Φίλιππο Β΄ της Μακεδονίας και από το 341 π.Χ. ανήκε στο βασίλειο της Μακεδονίας. (Κοντά στη παρανέστια περιοχή μαρτυρούνται δύο φρούρια κοντά στα χωριά Μυρτούσα και Καλύβα. Τα φρούρια αυτά κτισμένα σε επιλεγμένες θέσεις είχαν τον έλεγχο της κοιλάδας του Νέστου, μιας διάβασης με μεγάλη στρατηγική σημασία στην αρχαιότητα.) Στην εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου εναντίον των Περσών συμμετείχαν και οι Θράκες ανάμεσα στους υπόλοιπους Έλληνες. Για παράδειγμα ο Σιτάλκης από τη χώρα των Οδρυσσών συμμετείχε με ιππικό, πελταστές και ψιλούς (δηλαδή ελαφρά οπλισμένους) στρατιώτες. Μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου περιήλθε η διοίκηση της Θράκης στον Λυσίμαχο (323-281 π.Χ.). Κατόπιν τα θρακικά παράλια γνώρισαν διαδοχικές κατακτήσεις από τον Πτολεμαίο Γ΄ της Αιγύπτου (240-224 π.Χ.), τον Φίλιππο Ε΄ της Μακεδονίας (200-196 π.Χ. και 187-183 π.Χ.) και τον Αντίοχο Γ΄ της Συρίας (194-189 π.Χ.).

Μετά τη μάχη της Πύδνας (168 π.Χ.) και την κατάλυση της μακεδονικής κυριαρχίας από τους Ρωμαίους γίνεται η Θράκη φόρου υποτελής στη Ρώμη. Η τελευταία για διπλωματικούς λόγους ανακήρυξε ως ελεύθερες πόλεις τα Άβδηρα, τη Μαρώνεια και την Αίνο, οι οποίες γνώρισαν μια νέα περίοδο ακμής. Στη συνέχεια η Θράκη μετατρέπεται σε «πελαταιακό» βασίλειο των Ρωμαίων, οι οποίοι «διόριζαν» τους βασιλείς, ώσπου το 46 π.Χ. μετατρέπεται η Θράκη σε ρωμαϊκή επαρχία «provincia Thracia».

Η κλασική και η ελληνιστική εποχή ανέδειξε σημαντικές πνευματικές προσωπικότητες με αξιόλογη συμβολή στα γράμματα, όπως ήταν ο Πρωταγόρας, ο Λεύκιππος, ο Βίων, ο Ανάξαρχος, ο Δημόκριτος και ο Εκαταίος από τα Άβδηρα, ο Αριστοφάνης ο Βυζάντιος και ο Αρίσταρχος από τη Σαμοθράκη.

Επίσης αξίζει να αναφερθεί ότι από τους Θράκες βασιλείς μεταξύ του 1^{ου} αι. π.Χ. και 1^{ου} αι. μ.Χ. διακρίνεται ο Κότυς Δ΄ (12-19 μ.Χ.), ο οποίος ονομάστηκε Μέγας και ήταν φίλος του Αυγούστου. Αγαπούσε και υποστήριξε τα ελληνικά γράμματα, την ελληνική γλώσσα και τις καλές τέχνες. Όντας ο ίδιος ποιητής, είχε προσελκύσει στην αυλή του ρήτορες, λογοτέχνες, ποιητές, ζωγράφους και μουσικούς. Επίσης αξίζει να μνημονευθεί ότι στην εποχή της ρωμαϊκής κυριαρχίας η επικράτηση της ελληνικής γλώσσας στην περιοχή ήταν καθολική. Αρχαιολογικές μαρτυρίες φέρνουν στο φως ότι οι επιγραφές που βρίσκονταν στο χώρο της Θράκης ως τον Δούναβη ήταν γραμμένες στην ελληνική γλώσσα και όχι στη λατινική, όπως θα ανέμενε κανείς.

Οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες Τραϊανός (98-117 μ.Χ.) και ο Αδριανός (117-138 μ.Χ.) ενδιαφέρθηκαν ιδιαίτερα για τη Θράκη και ίδρυσαν πόλεις, όπως η Τόπειρος, η Τραϊανούπολη, η Πλωτινόπολη και η Αδριανούπολη. Στην ανάπτυξη της Θράκης συνέβαλαν οι δρόμοι, όπως η Εγνατία, η οποία περνούσε από την περιοχή αυτή. Σταθμός στην ιστορία της Θράκης υπήρξε η εξάπλωση του Χριστιανισμού και η ίδρυση της Κωνσταντινούπολης (330 μ.Χ.). Η Θράκη αποτέλεσε για αιώνες την ασπίδα της Βασιλεύουσας ή τον προθάλαμό της. Αρκετοί βυζαντινοί αυτοκράτορες ενδιαφέρθηκαν για τη Θράκη. Ο Αναστάσιος Α΄ (492-518 μ.Χ.) επανίδρυσε την Αναστασιούπολη. Ο Ιουστινιανός Α΄ (527-565 μ.Χ.) οχύρωσε πόλεις και ίδρυσε πολλά φρούρια. Σπουδαία βυζαντινά κέντρα ήταν η Αναστασιούπολη-Περιθεώριο, τα Άβδηρα-Πολύστηλο, η Μαξιαμιανούπολη-Μοσυνούπολη, η Μαρώνεια, η Ξάνθεια, Γρατσιανού και η Τραϊανούπολη. Θρακικής καταγωγής ήταν οι αυτοκράτορες Μαρκιανός (450-457 μ.Χ.), ο Λέων Α΄ (457-474 μ.Χ.), ο Βασίλειος Α΄ (867-886 μ.Χ.), η δυναστεία των Κομνηνών και ο Ιωάννης Βατάτζης (1222-1254 μ.Χ.). (Σημαντικά βυζαντινά μνημεία ήταν το Παπίκιο Όρος της Ροδόπης (11^{ος}-14^{ος} αι. μ.Χ.) εφάμιλλο του Αγίου Όρους, όπου μόνασαν ο γιος του Μανουήλ Α΄ Κομνηνού, Αλέξιος (1191 μ.Χ.), ο Στέφανος Νεμάνια (1196 μ.Χ.) και ο Γρηγόριος Παλαμάς (1316 μ.Χ.), η μονή της Παναγίας Κοσμοσώτειρας που ιδρύθηκε το 1152 μ.Χ. από τον Ισαάκιο Κομνηνό στην τοποθεσία Βήρα, κοντά στις σημερινές Φέρες του Έβρου.)

Οι εμφύλιοι πόλεμοι, οι δυναστικές έριδες, οι επιδρομές των Βουλγάρων και των Σέρβων στη Θράκη αποδυνάμωσαν το βυζαντινό κράτος κι έδωσαν τη δυνατότητα στους Οθωμανούς Τούρκους να καταλάβουν τη Θράκη. Η περίοδος της Οθωμανοκρατίας διήρκεσε έξι αιώνες κατά τους οποίους ο Ελληνισμός της Θράκης γνώρισε πολύ δύσκολες στιγμές. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η Θράκη βρισκόταν πολύ κοντά στο κέντρο της οθωμανικής διοίκησης, έτσι ώστε σε κάθε επαναστατική κίνηση των Ελλήνων να δέχεται εκείνη πρώτη τις συνέπειες της οθωμανικής αντίδρασης. Παρ' όλα αυτά, παρά τις δύσκολες συνθήκες η προσφορά των Ελλήνων της Θράκης στον αγώνα της ελληνικής παλιγγενεσίας ήταν μεγάλη, όπως θα ακούσετε και στις επόμενες εισηγήσεις.

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Στην αναφορά μας για τον καζά της Γενισέας θα πρέπει προηγουμένως να αποσαφηνιστούν όροι της επαρχιακής διοίκησης της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Εγιαλέτια ονομάζονταν οι μεγάλες διοικητικές περιφέρειες, οι οποίες χωρίζονταν σε σαντζάκια, τα οποία αποτελούσαν τη βασική διοικητική μονάδα της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Ως μέγεθος σύγκρισης θα μπορούσαν να παραλληλιστούν με τους σημερινούς νομούς. Τα σαντζάκια υποδιαιρούνταν σε ναχιγιέδες, που αποτελούνταν από μερικά χωριά κι ένα οχυρό ή από μια πόλη συνήθως μικρή.

Η Θράκη περιλήφθηκε αρχικά στο εγιαλέτι της Ρούμελης και ειδικότερα στο σαντζάκι της Αδριανούπολης, το οποίο θεωρούνταν και το μεγαλύτερο. Στο διάβα το χρόνου τα διοικητικά όρια μεταβάλλονταν.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΣΕΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΞΑΝΘΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΟΚΡΑΤΙΑΣ (18^ος – 19^ος αι.)

Σύμφωνα με τον ιστορικό Ιωάννη Μπακιρτζή «Σελίδες από την ιστορία της Θράκης και της Ξάνθης 19^ος αιώνας» *«Η Γενισέα [ήταν] στην ουσία οθωμανικό δημιούργημα με το σύστημα του εποικισμού από Γιουρούκους νομάδες, όπου έδρευαν και οι διοικητικές-δικαστικές υπηρεσίες, ενώ ταυτόχρονα η θέση της στο κέντρο του κάμπου της έδινε κι ένα σαφές οικονομικό προβάδισμα έναντι της Ξάνθης, που [βρισκόταν] στις υπόρειες των νότιων απολήξεων της Ροδόπης»*. Η επιλογή της νέας τοποθεσίας δεν ήταν ολωσδιόλου τυχαία· επιλέχθηκε ένα στρατηγικό σημείο στο οδικό δίκτυο της περιοχής, κοντά στη διασταύρωση δύο βυζαντινών παρακλαδιών της Εγνατίας, δηλαδή του δρόμου που ένωνε το Περιθεώριο με την Ξάνθεια και αυτή με το λιμάνι του Πολύστου (τα αρχαία και σημερινά Άβδηρα). Με άλλα λόγια η επιλογή έγινε κυρίως με στρατηγικά και οικονομικά κριτήρια, ώστε να διασφαλίζεται η οικονομική επιβίωση του νέου αυτού κέντρου.

Η νέα αυτή πόλη έλαβε το όνομα “Yenice-i Karasu”, ήτοι «Νέα Πόλη του Νέστου», όχι κατ’ αντιδιαστολή προς τη παλιότερη – βυζαντινή Ξάνθεια. Στο σημείο αυτό σύμφωνα με τις αναφορές του Ιωάννη Μπακιρτζή και του Γεωργίου Βογιατζή η λέξη “yeni” σημαίνει το νέο σε αντίθεση με τη λέξη “eski”, που σημαίνει παλαιά. Έτσι με την παραγωγική κατάληξη “-ce” σχηματίζονται οι λέξεις “Yenice” και “Eskice”, νέα και παλαιά πόλη αντίστοιχα. Έτσι, η νέα πόλη συγκέντρωσε μεγάλο μέρος των Οθωμανών εποίκων του κάμπου στην ανατολική πλευρά του Νέστου, και χάρη στην κρατική μέριμνα ανέπτυξε σημαντική οικονομική δραστηριότητα. Μαρτυρίες, όπως του Βενετού Τζοβάν Μαρία Αντζολέλλο, ο οποίος το 1470 ήταν αιχμάλωτος του Σουλτάνου Μωάμεθ Β΄ του Πορθητή, μας δίνει πληροφορίες για την επίσκεψη του Σουλτάνου στη Γενισέα, ο οποίος επέστρεφε από μια επιτυχή πολεμική επιχείρηση στην Κωνσταντινούπολη. Επίσης σημαντικοί περιηγητές του 19^{ου} αι.,

όπως οι Auguste Viquesnel (Αύγουστος Βικενέλ) και Felix Beaujour (Φέλιξ Μπουζούρ) εξιστορούν τα σημαντικότερα δρομολόγια και τους εμπορικούς δρόμους, που κατέληγαν ή καλύτερα περνούσαν από τη Γενισέα, δείχνοντας τη σπουδαιότητα του νέου αυτού οικονομικού κέντρου.

Η οικονομία της Γενισέας αναπτύχθηκε ραγδαία λόγω της καλλιέργειας των καπνών, που διακρίνονται για την ποιότητά τους, αλλά και της φορολογίας. Η αύξηση των καπνοεξαγωγών προσέελκυσε νέους πληθυσμούς, οι οποίοι είχαν τις γνώσεις και τις επαφές για να προωθήσουν το νέο εξαγωγίμο προϊόν. Στη μετακίνηση αυτή διακρίθηκαν οι Ηπειρώτες, οι οποίοι αναδείχθηκαν σε μεγάλους καπνεμπόρους. Σύμφωνα με την αναφορά του Στέφανου Ιωαννίδη, μελετητή της τοπικής ιστορίας, η Γενισέα από τα τέλη του 18^{ου} αι. και προς τις αρχές του 19^{ου} αι. είχε αποκτήσει τη φήμη της «γης της επαγγελίας». Αυτό ώθησε σε μια σημαντική οικιστική ανάπτυξη τόσο στη Γενισέα, αλλά κυρίως στην πόλη της Ξάνθης.

Παράλληλα με τη Γενισέα αναπτυσσόταν και η Ξάνθη, αλλά για μεγάλο χρονικό διάστημα βρισκόταν στη σκιά της πρώτης. Ήδη από τα 18 αι., όπως παρατηρεί ο ιστορικός Ιωάννης Μπακιρτζής μαρτυρούνται οι πρώτες προϋποθέσεις ανόδου της Ξάνθης. Το καπνικό εμπόριο έπαιξε και αυτό το ρόλο, διότι πολλοί Ηπειρώτες εγκαταστάθηκαν στη συνέχεια στην Ξάνθη. Όμως δύο σημαντικά γεγονότα είναι αυτά που οδηγούν στην παρακμή της Γενισέας και στην ανάπτυξη της Ξάνθης. Σε πρώτη φάση είναι οι δύο σεισμοί που γίνονται στην περιοχή, στις 30 Μαρτίου και στις 23 Απριλίου του 1829 με σημαντικές καταστροφές και στις δύο πόλεις. Επίσης είναι και η περίοδος που η Ξάνθη ανταγωνίζεται τη Γενισέα και αυτό αποτυπώνεται με σταδιακή μετακίνηση του πληθυσμού και οικοδομική ανάπτυξη προς την Ξάνθη. Ήδη από το 1830 κι εντεύθεν κάνουν την εμφάνισή τους αρχιτεκτονικά δείγματα διώροφων αρχοντικών δυτικομακεδονικού τύπου, κατασκευή καπναποθηκών και επισκευή ναών (περίοδος 1834-1839 υπό την αρχιερατεία του Μητροπολίτη Ευγενίου ιδρύονται οι ενοριακοί ναοί των Παμμεγίστων Ταξιαρχών (1834), Αγίου Γεωργίου (1835) και ο μητροπολιτικός ναός του Τιμίου Προδρόμου (1839), αργότερα χρονικά του Ακαθίστου Ύμνου (1860) και του Αγίου Βλασίου (1898)). Από το 1860 είχαν ξεκινήσει οι ενέργειες των τοπικών παραγόντων για τη μεταφορά της έδρας της επαρχίας στη Ξάνθη. Οι κύριοι λόγοι της αλλαγής του διοικητικού κέντρου από τη Γενισέα στη Ξάνθη ήταν το κακό κλίμα της Γενισέας, η καλύτερη θέση της Ξάνθης στο κέντρο του καζά και οι κλιματικές συνθήκες δημιουργούσαν προβλήματα υγείας για τους κατοίκους. Το οριστικό τέλος της ακμής της Γενισέας προήλθε από μια καταστροφική πυρκαγιά, πιθανότατα εμπρησμός, που έγινε το 1870. Λέγεται ότι ο εμπρησμός αυτός προκλήθηκε από τον ανταγωνισμό δύο μεγαλοβιομηχανών, του Χαλήλ πασά από την Ξάνθη και του Χατζή Εμίν Αγά από τη Γενισέα. Η φωτιά ξεκίνησε από ένα οπωροπωλείο στη θέση Baliz Pazar-Ψαραγορά και διήρκησε τέσσερις ώρες. Καταστράφηκαν 230 μαγαζιά, όπου τα περισσότερα ήταν γεμάτα με καπνικό εμπόρευμα.

ΟΝΟΜΑΤΑ ΜΑΘΗΤΩΝ:

- 1) Χάρης Ιωάννου
- 2) Μεμέτ Οσμάν
- 3) Αναστάσιος Κοκονόπουλος
- 4) Γιάννης Καραζάνης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- 1)**___Κωνσταντίνος Α. Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού. Θράκη*. Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., Θεσσαλονίκη 1996⁴.
- 2)**___Γεώργιος Βογιατζής, *Η πρόμη Οθωμανοκρατία στη Θράκη. Άμεσες δημογραφικές συνέπειες*. Εκδόσεις Ηρόδοτος, Θεσσαλονίκη 1998.
- 3)**___Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος 25, Παραπολιτικά Εκδόσεις Α.Ε., Αθήνα 2015.
- 4)**___Στέφανος Ευ. Ιωαννίδης, *Βαρταλαμίδι με κείμενα για τον πολιτισμό της Ξάνθης*. Τόμος Α΄, Έκδοση Δήμου Ξάνθης, Ξάνθη 1994.
- 5)**___Χρυσάφης Κτενάς, *Η προσφορά των Θρακών Εκπαιδευτικών στα Γράμματα και το Έθνος*. Εκδόσεις Ερωδιός, Θεσσαλονίκη 2001.
- 6)**___Ιωάννης Μ. Μπακιρτζής, *Σελίδες από την ιστορία της Θράκης και της Ξάνθης. 19^{ος} αιώνας*. Φάκελος: Τοπική Ιστορία Ξάνθης. Πρωτοβουλία: Σύλλογος Ποντίων ν. Ξάνθης, Ξάνθη 2000.
- 7)**___Ιωάννης Μ. Μπακιρτζής, *Στοιχεία για την ιστορία της κομόπολης της Γενισέας και της επαρχίας της (kaza) κατά την Οθωμανική περίοδο. Από την ίδρυση της, το τελευταίο τέταρτο του 14^{ου} αι. μέχρι τις αρχές του 20ού*. Εκδόσεις Σπανίδης, Ξάνθη 2010.
- 8)**___Δημήτριος Σαμσάρης, *Ιστορική γεωγραφία της Δυτικής Θράκης κατά τη Ρωμαϊκή Αρχαιότητα*. Θεσσαλονίκη 2005.